

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
موسسه تحقیقات کشاورزی دیم کشور

دستورالعمل فنی کشت کلزای دیم در مناطق مختلف کشور

تالیف و گردآوری:
بخش تحقیقات دانه های روغنی

تاریخ: آذرماه ۱۳۹۶

الف-مناطق دیم گرمسیر

عملیات تهیه زمین

کلزا گیاهی بذریز بوده و شرایط نامناسب خاک و کلوخه بودن بستر بذر می تواند باعث کاهش سطح سبز گردد. لذا شخم عمیق و زدن دوبار دیسک عمود برهم برای ایجاد بستر مناسب ضرورت دارد. باتوجه به اینکه کلزای دیم در تناوب با گندم کشت می شود خارج نمودن بقایای گیاهی گندم از مزرعه توسط چرای دام و یا جمع آوری کاه و کلش در تهیه بستر بذر مناسب حائز اهمیت است.

نحوه کشت و میزان بذر

بعلت ریز بودن بذر کلزا کشت آن به صورت سطحی و حداکثر در عمق ۱/۵ تا ۲ سانتیمتر باید صورت گیرد. از بذر کارهای پنوماتیک و یا بذر کارهایی که یونجه و شبدر را کشت می کنند نیز می توان استفاده نمود از سایر بذر کارها نیز می توان استفاده نمود به شرط آنکه عمق کشت بیش از ۲ سانتیمتر نباشد. میزان بذرمصرفی کلزا در مناطق گرمسیر با ارتفاع کم مانند شمال خوزستان ۶ تا ۷ کیلوگرم در هکتار و در مناطق گرمسیر با ارتفاع بالا مانند شهرستانهای پلدختر (لرستان)، سرپل ذهاب (کرمانشاه) ۷ تا ۸ کیلوگرم در هکتار خواهد بود.

رقم

هیبریدهای Hyola308 و Hyola401 در مناطق دیم خوزستان و اکثر مناطق دیم گرمسیر دارای عملکرد بالاتری نسبت به سایر ارقام بوده اما ارقام Shiralee و RGS003 نیز بعد از دو هیبرید فوق دارای بیشترین عملکرد دانه بوده اند. زودرسی از فاکتورهای مهم برای انتخاب رقم مورد کشت در این مناطق است به طوری که مرحله پر کردن دانه ها قبل از تنش های گرما و خشکی اوایل اردیبهشت به پایان رسیده باشد.

کود مورد نیاز

برای تولید حدود یک تن دانه کلزا مصرف ۶۰ کیلوگرم ازت خالص و ۴۵ کیلوگرم در هکتار فسفر خالص از منبع سوپر فسفات تریپل توصیه می شود. مقادیر دقیق توصیه کودی با انجام آزمون خاک تعیین می گردد.

باتوجه به اینکه کلزا نیاز به گوگرد دارد از کود سولفات آمونیوم جهت منبع کودی از ته استفاده شود تا گوگرد نیز در اختیار گیاه قرار گیرد. زمان مصرف کودهای فوق همزمان با کاشت است.

تاریخ کشت

زمان مناسب کاشت کلزا در مناطق دیم گرمسیر نیمه دوم آبان ماه تا دهه اول آذرماه می‌باشد. تاخیر در کشت باعث از دست دادن بارندگی‌های اول فصل زراعی شده و عملکرد را کاهش می‌دهد. در مناطق گرمسیر با ارتفاع بالا تاخیر بیشتر در کشت باعث ایجاد خسارت سرما و کاهش شدید سطح سبز مزارع خواهد شد.

کنترل علفهای هرز

کشت کلزا در مناطق دیم گرمسیر تنها در تناوب گندم و جو بوده و می‌توان با استفاده از سموم گالانت (۳ لیتر در هکتار)، گالانت سوپر (۰/۸ لیتر در هکتار) نابواس (۳ لیتر در هکتار) و فوکوس (۲ لیتر در هکتار) علاوه بر کنترل علف‌های هرز باریک برگ با گندم یا جو سبز شده در اثر ریزش نیز مبارزه نمود. زمان سم‌پاشی باید در مرحله قبل از ساقه رفتن کلزا باشد و درجه حرارت محیط نیز می‌بایست در شب و روز به ترتیب کمتر از ۲ و ۱۲ درجه سانتیگراد نباشد. برای کنترل علف‌های هرز پهن برگ نیز از علف کش لونتول (۰/۸ لیتر در هکتار) استفاده می‌گردد.

مبارزه با آفات و بیماریها

بررسی‌های مشاهده‌ای در اکثر مزارع دیم کلزا نشان داده است که در شرایط دیم بیماری مهمی این زراعت را تهدید نمی‌کند و بیشترین میزان خسارت بعلت آفات بوده است. مهمترین آفات کلزا شامل:

- شته:

از آفات مهم کلزا است که با مکیدن شیره گیاهی باعث کاهش شدید رشد و تغییر شکل اندام‌های گیاهی می‌شود. آلودگی مزارع کلزا از حاشیه شروع شده و حذف علف‌های هرز و کلون کوبی حاشیه مزارع می‌تواند در کنترل این آفت موثر باشد. در صورت ایجاد آلودگی بیشتر می‌توان با یکی از سموم سیستمیک مانند متاسیتوکس (۱/۵ لیتر در هکتار)، اکاتین (۲ لیتر در هکتار)، دیماکرون (۰/۵ لیتر در هکتار) و پیرمور (۱ لیتر در هکتار) اقدام به سمپاشی و کنترل این آفت پرداخت.

- سوسک پولن خوار:

این آفات در اکثر مزارع کلزا مشاهده می‌شود اما مبارزه با آن زمانی ضرورت دارد که تراکم جمعیت آن در مزرعه زیاد باشد. این آفات در زمان غنچه‌دهی و گلدهی به مزارع حمله کرده و با تغذیه از پولن‌های داخل گل باعث از بین رفتن غنچه‌ها و گلها شده و عملکرد را بشدت کاهش می‌دهد. به منظور کنترل جمعیت این آفت می‌توان ظروف پلاستیکی به رنگ آبی که از آب پر شده اند در فواصل حدود ۱۰ متری در سطح مزرعه قرار داد. در صورت نیاز به سمپاشی بر علیه این آفات می‌توان از سموم فوزالون (۲/۵ لیتر در هکتار) و اندوسولفان (۳ تا ۳/۵ لیتر در هکتار) استفاده نمود.

- سوسک منداب:

از آفات مهم کلزا در زمان روزت است. این آفات با تغذیه از برگهای کلزا باعث کاهش مقاومت به سرما و نیز کاهش عملکرد خواهد شد. برای مبارزه با این آفات از سموم فوزالون (۲ تا ۳ لیتر در هکتار)، دیازینون (۱/۵ لیتر در هکتار) و اکامت (۱/۵ تا ۲ لیتر در هکتار) می‌توان استفاده نمود.

- پرندگان:

در برخی از مناطق گرمسیر کشور خسارت پرندگان در زمان سبز شدن و دوبرگ کوتیلدونی و یا دوبرگ واقعی مشاهده شده است. این خسارت گاهی منجر به از بین رفتن کامل برخی از مزارع شده است. راه‌های کاهش خسارت پرندگان تنها از طریق افزایش سطح زیر کشت کلزا، ایجاد صدا و نصب مترسک در مزرعه و نیز پاشیدن پودر گوگرد در سطح مزرعه ممکن است. در برخی از مناطق این پرندگان مهاجر بوده و با کاشت به موقع کلزا می‌توان محصول را از گزند آنها دور نگه داشت.

برداشت

زمان برداشت کلزا را می‌توان با مشاهده بذور داخل غلاف‌ها تعیین نمود. هنگامیکه رنگ بذور به قهوه‌ای و یا سیاه تبدیل شود و غلاف کلزا نیز به اندازه کافی خشک شده به‌طوری‌که با فشار دادن آن در بین دو دست به راحتی دانه‌ها از غلاف خارج شوند می‌توان آنرا برداشت نمود، در این هنگام رطوبت بذرها حدود ۱۰-۱۲ درصد است. کلزا به ریزش حساس بوده و اگر تنها ده روز پس از رسیدن برداشت نشود غلاف‌ها شروع به باز شدن کرده و ریزش به‌شدت آغاز می‌شود. برداشت کلزا بوسیله کمباین غلات میسر بوده و نیاز به تنظیمات جزئی دارد.

ب-مناطق دیم سرد

در این مناطق عملیات تهیه زمین، نحوه کشت، کود مصرفی، مبارزه با علف‌های هرز و آفات و بیماریها مشابه به مناطق گرم بوده و تنها موارد ذیل باید مد نظر قرار گیرند.

تاریخ کاشت

وجود یخبندان‌های طولانی و سرمای شدید در این مناطق کشت دیم پاییزه کلزا را غیر ممکن ساخته لذا کشت بصورت بهاره زود هنگام می‌باشد. تاریخ کشت توصیه شده در این مناطق در اسفند ماه و در اولین فرصت ممکن (وقتی که امکان ورود به مزرع وجود داشته باشد) است.

میزان بذر

در کشت بهاره زود هنگام چون تلفات ناشی از سرما به حداقل می‌رسد لذا میزان بذر مصرفی می‌تواند کمتر باشد. از این رو مصرف ۶ تا ۷ کیلو گرم بذر کفایت می‌کند. بذرکار مناسب جهت کشت نیز مانند مناطق گرمسیر می‌باشد.

رقم

رقم صادق با تیپ رشد بهاره برای کشت بهاره زود هنگام مناطق سرد توصیه می‌شود. این رقم زود رس و با طول دوره رویش ۱۳۵ روز می‌باشد.

برداشت

تعیین زمان و نحوه برداشت در مناطق سرد همانند مناطق گرمسیر بوده با این تفاوت که با کشت رقم صادق در صورت به تاخیر افتادن برداشت تلفات در اثر ریزش دانه وجود ندارد زیرا غلافهای این رقم با تاخیر دو هفته‌ای هم شکوفا نمی‌شود.